

Vården i Tärnaby: Närhet trots avstånd

Margareta Nederberg och Birgit Ward

Att tro att närhet är detsamma som att ha grannar inom syn- eller hörhåll, är inte alltid hela sanningen. Det finns en närhet som inte påverkas av vare sig myrar, fjäll eller avstånd i mil. Att sitta en stund i väntrummet på sjukhuset i Tärnaby ger en inblick i hur väl människorna känner varandra, och det är inte nyfikenhet det handlar om, det är ren och skär omtanke. Någon diskret tystnad råder inte, man pratar öppet om det mesta, frågar efter hälsan, hur barnen har det och varför man besöker doktorn just idag. Någon väntetid att tala om finns inte heller, man kliver i stort sett bara in för att se om distriktssköterskan eller doktorn har tid. Någon hörs säga:

– Det är bra att läkarna finns. Utan dem vore man väl kall för länge sen.

Tärnaby ligger i Storumans kommun, och där bor nästan 600 personer. Här finns skola för årskurserna 1-9, en sameskola för årskurserna 1-6 samt en gymnasial alpin- och snowboardutbildning för nordiska ungdomar.

Sjukhusets upptagningsområde omfattar 1.700 personer. Två akutplatser samt ett sjukhem med nio platser finns, liksom ett korttidsboende med tre platser. Intill ligger ett demensboende och i samhället finns ett servicehus. På sjukhuset tjänstgör två distriktsläkare, fem sjukskötersketjänster av sju är besatta och

dessutom finns två distriktssköterskor, varav Margareta Nederberg är den ena. Hon har arbetat här i 29 år, och känner förmodligen varenda människa i Tärnaby med omnejd.

– De vanligaste sjukdomarna är diabetes, högt blodtryck och hjärtkärlsjukdomar, berättar Margareta.

– Reumaprover tas, och när svaren är positiva, skickas patienten till Lycksele. Behöver någon få kortison-sprutor kan vi ge det här. Mycket av mitt arbete är förebyggande. Hälften av min tid arbetar jag som barnmorska, men jag fungerar också som skolsköterska. Dessutom bedriver jag en diabetes- och en hjärtskola.

Det kan bli långa dagar och många mil i bilen, när Margareta ska ut i bygderna på hembesök. Hon besöker de som inte själva kan ta sig till sjukhuset. Mycket kan hända.

Långa resor

– 18 mil blev det häromdagen. Jag brukar ibland göra spontana ”inhopp” hos någon patient bara för att se hur det står till med dem. Vid ett tillfälle så satt jag i bilen och funderade på hur en reumatisk kvinna kunde ha det, och av någon anledning tog jag vägarna förbi, vilket jag är mycket glad för att jag gjorde. Jag hittade henne liggandes, och då var hennes blodvärde nere i 40. Hon hade drabbats av inre blödningar.

Margareta är fyllda 56. Hon älskar sitt yrke, tittar inte på klockan, och givetvis händer det att patienterna

ringer hem till henne. Det är 24 mil till närmaste lasarett och BB som ligger i Lycksele, och ytterligare 13 mil till Regionsjukhuset i Umeå. De barn som Margareta en gång hjälpt till världen har hon numera som blivande föräldrar på sin mottagning. Och visst händer det att förlossningar sker både på sjukhuset i Tärnaby och i ambulansen. Är inte förlossningen nära förestående händer det att mamman åker iväg själv till Lycksele. Är värkarbetet längre kommet, då följer Margareta med. Margareta är kav lugn och säger att det sällan är några bekymmer med barnaföderskorna. Hon är glad över att få arbeta i dessa glesbygder, där avstånd inte betyder så mycket.

– Tillgängligheten för patienterna här är enorm. Det går inte att jämföra vården här och på en större ort. Här är allt personligt. Vi känner inte bara patienten väldigt väl, vi känner till hela familjen. Det har nog aldrig hänt att någon glömts bort.

Hembesöken viktiga

Det är många hembesök Margareta ska hinna med under en arbetsvecka. Och vart hon än kommer är hon välkommen. Hon har med sig den medicin som behövs, och ser också allmänt hur patienten mår. Ett av dagens hembesök sker hos Birgit Ward, en 77-årig reumatiker. Birgit har haft ett bensår under många år, har höga blodsockervärden och så måste ju blodtrycket kollas. Birgit fick RA 1983. Båda höfterna är opererade.

– Operationerna gjordes i Lycksele av mycket skickliga läkare. Nu ska mitt vänstra knä opereras, det högra är redan opererat, säger Birgit medan hon tittar ut genom köksfönstret på en utsikt som består av en garagelänga.

– Jag ska snart flytta till en handikapptpassad lägenhet, och då får jag lite vackrare omgivning att titta på och kommer då också att kunna ta mig ut själv. Min nuvarande lägenhet är så trång, jag tar mig knappast in i duschen, och det är två trappsteg upp från entrédörren. Jag tar mig ingestans utan hjälp.

Birgit flyttade från Joesjö, som ligger mot norska gränsen, till Tärnaby för tre år sedan. Behovet av hjälp var större än vad hon kunde få, och något alternativ fanns inte.

– Visst saknar jag Joesjö. Jag har varit friluftsmänniska hela mitt liv. Jag saknar att jag inte kan vistas i skog och mark, jag saknar vyerna, men det värsta är att jag alltid måste ha hjälp. Och jag känner mig instängd i lägenheten.

Lägenheten hon bor i är liten, och rullstolen hon ständigt använder tar plats. Men Birgit har det otroligt välstädat och välordnat och hyran är låg.

– Tur är väl det, pensionen är inte hög. Hyran i den nya lägenheten blir inte mycket högre, men jag får egen tvättmaskin och kommer in med rullstolen till toaletten.

Hemtjänsten kommer två timmar per dag. Det är hjälp med städning

och tvätt som behövs, samt att ta av och på stödstrumporna. Och det sistnämnda är minsann inte lätt att göra själv med reumatiska händer. Maten beställs och blir hemkörd. Men kaffepannan står färdig på spisen, och det är hembakade bullar hon bjuder sina gäster på.

80 mils resa för läkarbesök

Numera har Birgit 37 mil till reumatologen i Umeå. När ena knät var opererat, var hon fortfarande bosatt i Joesjö, vilket betydde ytterligare tre mil. Och så blev hon då kallad för återbesök. Och återbesökstiden var satt till kl 09.00.

– Jag ringde och bad att få en annan tid, men se det gick inte. Jag fick kliva upp kl 02.30, bilen hämtade mig kl 04.00. Sedan hem samma dag. Totalt blev det 80 mils bilresa. Det är ju inte klokt att jag inte fick ändra tid, så att jag slapp gå upp mitt i natten. Känner de inte till vilka avstånd det är?

Hon har all rätt att känna indignation och frustration över denna kallsinlighet som ibland tycks finnas hos personalen inom sjukvården. Men hon säger också:

– Jag har fått mycket bra vård, har inte behövt vänta på någon operation. Jag äter kortison dagligen och har fått sprutor i stort sett i varenda led. När jag känner en försämring tar jag kontakt med sjukhuset i Tärnaby, men sprutorna tas i Lycksele eller i Umeå.

Birgit lever idag ensam, men har under många år varit sammanboende. Hon har bland annat arbetat som hembiträde, kokerska och i en kiosk. Numera fördrivs dagarna med lite läsning, korsordslösning och TV-tittande. Hon är trött och vilar mycket.

– Jag är nog egentligen lite av en ensamvarg, säger hon.

Birgit kommer aldrig utanför sin egen dörr utan hjälp, och ska hon någonstans måste hemtjänsten dra rullstolen. Men Birgit pratar med värme om prästen i Tärnaby och om hans fru som är diakon:

– Hon brukar titta in till mig ibland, och en dag nu i somras undrade hon om jag gjorde något särskilt. Givetvis gjorde jag inte det. Då frågade hon om jag ville med på en biltur. Sagt och gjort. Hon körde runt

lite i trakterna, och vid ett tillfälle stannade hon bilen, klev ur och plockade mig en stor bukett med sommarblomster. Tänk ett sådant gott hjärta den människan har!

Det är sannerligen inte det som sker storslaget och högljutt som kan vara av största vikt och betydelse för en medmänniska, det kan likväl vara det som sker i tysthet och i det lilla. Birgits berättelse av vad hon fick uppleva denna sommardag är något som de allra flesta skulle rycka på axlarna åt och inte fästa någon större uppmärksamhet vid, men för Birgit och för många i hennes situation, så är det just en helt vardaglig, kärleksfull handling som ger dagen liv och innehåll.

Det sägs ju att en frisk människa

har många önsknings, varav det ena nästan alltid brukar vara att vinna en stor summa pengar. Men den som är sjuk har helt andra värderingar:

– Min högsta önskan är inte att vinna pengar, det är att bli frisk, att få bo i ett eget hus igen, klyva min egen ved och kunna blicka ut över fjällvärlden. Fast allt det där är ju bara utopi. Det vet jag så väl.

Greta Thorén